

NABOŻEŃSTWO (860) *sb n*

ną- (797), na- (28); na- *MurzHist* (2), *BielSpr*; ną- : na- *OpecŻyw* (20:4), *KrowObr* (21:2), *BibRadz* (4:1), *Mącz* (4:3), *RejPos* (16:2), *WujJud* (13:1), *KarnNap* (23:1), *SkarJedn* (23:1), *SkarŻyw* (96:6), *NiemObr* (54:3), *LatHar* (134:1); oba o oraz e jasne.

sg *N* nabożeństwo (111). ◇ *G* nabożeństwa (296). ◇ *D* nabożeństwu (58). ◇ *A* nabożeństwo (125). ◇ *I* nabożeństwem (128); -em (23), -(e)m (105). ◇ *L* nabożeństwie (103). ◇ *pl N* nabożeństwa (6). ◇ *G* nabożeństw (1). ◇ *A* nabożeństwa (26). ◇ *I* nabożeństw (4). ◇ *L* nabożeństwach (2); -ach (1) *SkarŻyw*, -ach (1) *RejPos*.

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Postępowanie według nakazów prawa bożego; zgodność z zasadami wiary; uczucie czci i miłości do Boga; pobożność; pietas Mącz, Calag, Cn; religio Mącz, Cn; sanctitas Calag; religiositas Cn* (515) : [kto] chce duchowny żywot wieftz/ niemá fie dziwowatz/ iijz niegdy na czas od niego nabożeństwo odijdzie/ a będzie fie mu widzietz iakoby go iuz bog opuścil. *OpecŻyw* [34]; *PatKaz II* 71; ymyą maryąy [!] przełz nabozenstwo yeft dułfy rofkofzne myle flodkye przyyemne y dułfą thuczy *PatKaz III* 127; *RejKup* y2v; Strzedz fie ma ostrożnye ocyec/ áby ná byałą głowę ktoraby w nabożeńftwye fie nye kocháá/ nye wpadł. *GliczKsiqz* P6, D8v, E6v, P6v; I cołz tho zá nabożeńftwo/ drwá álbo kije pofárbowáne do kościoła ftáwiác/ y ołtarze kámienne przykrywác? *KrowObr* 117, C4, 94 [2 r.], 115v, 148v [2 r.], 232; Krol Kázimierz [...] rofkazał prolic oycá Papieża o iákíe kości święthych dla nabożeńftwá wietzszego nowych Krześcian. *BielKron* 356v, 103, 167v, 212, 260, 368v; *Mącz* 130b; nic po nabożeńftwie tu pánu wielkiemu/ Gdyż ma dofyć vczynić przedfiewzięciu fwemu. *Prot* B2v; *RejAp* E3 [2 r.]; *GórnDworz* Ii4; *HistRzym* 66, 73; *RejPos* 116; *BiałKat* 386; *KuczbKat* 130, 145, 370; Nie bierzmy nabożeńftwá [prawdziwego] tákowego przed się/ ábychmy ludzie zmárłe chwálic mieli. *WujJudConf* 59v, 59v; *RejPosRozpr* cv; *RejPosWstaw* [41³]; *CzechRozm* 143, I72v; *ModrzBaz* 128v; *Calag* 252a; *SkarŻyw* 14, 133, 141, 200, 293 (15); *CzechEp* 84, 127; gwałtem wyćiśnione⁸⁰ nabożeńftwá Bog nie lubi *NiemObr* 15, 14, 17, 22; *ReszHoz* 124, 125; *PaprUp* D3; Superftitio – Fałziwa boiazn boza, niewięte nabozenstwo. *Calep* 1033a, 908a; *GostGosp* 140; *GrabowSet* A2v; *OrzJan* 103; iáko Chryftufá Páná/ ták y świętych Bożych náśládowác/ w pílmie Bożym nas náuczono: y to ieft naprzednieyfze nabożeńftwo *LatHar* 323, +7, +10, 134, 189, 190 (17); Nabożeństwo świata fie zda fzaleństwo. *WujNT* 136 *marg*, 154 *marg*, 525, 787 *marg*, Aaaaaa2; *SarnStat* 986; ftáraymy fie ábyfmy iednákim dawnym nabożeńftwem Bogá vbłagáli *PowodPr* 56, 13, 14, 31; *PaxLiz* E4v; *SkarKazSej* 699b *marg*.

nabożeństwo czyje [w tym: *pron poss* (32), *ai poss* (5), *G sb i pron* (22)] (59): *WróbŻółtGlab* A3v; *OrzRozm* M4 *marg*; gdy przyiáchał Krol do Luteciey/ áby nabożeńftwu fwemu dofyć vczynił/ kazał Luteryanow przed sobą fześci fpalic. *BielKron* 212v; ci wlyficy co fie w nim [w kłamstwie] kocháią fą lynowie dyabelfcy/ nie thylko w fálefnych flowiech ále y w zmyflonych poftáwach á w nabożeńftwach fwych. *RejPos* 189v, 29v, 129v, 144; *KuczbKat* 370; *WujJud* 205v, 148, 202, 229v [2 r.], L15v, Mm8; *WujJudConf* 229v; *CzechRozm* 84, 198; ktory fie w pokuście/ [...] záchwiał/ [...] Tenze fie na pokrzepienie nabożeńftwá kościołow opoką zowie. *SkarJedn* 70, 382; *SkarŻyw* A4v, 309, 333, 357, 362 (9); *StryjKron* 522; *CzechEp* 166; *NiemObr* 152; *ReszList* 153; vgadzáiac wlyfytkich

nabożeństwu/ á rozlicznych do tego nabożeństwa pobudek (szukając/ mamy krociuchny ten Zołtarz [...] ná křztałt Pfálterzá Dawidowego vczyniony. *LatHar* 507, +4, +5, 79, 199 [2 r.], 205, 230 (11); *WujNT* 274, 293, 428, *Col* 2/18, s. 699 (9); *SkarKaz* 38b, 519b [2 r.], 580b; *SkarKazSej* 679a; *SapEpit* A4.

nabożeństwo w czym (1): Nábożeństwo ludzkie w dotykaniu lię (ukniey) iego. *SkarŻyw* 545 marg.

W połączeniach szeregowych (37): *KlerPow* [7]; *KromRozm II* x3; *KromRozm III* 18v; *RejZwierz* 104v; Był Ian dobry człowiek/ ktory vczyl Zydy (sprawiedliwości/ nabożeństwa/ y miłości) przeciw bliźniemu przez krzeft wodny *BielKron* 137v, 330v, 334v, 394v; Aliquem armare, pietate atque religione, Náuczić kogo wiary nabożeństwa y bogoboyności. *Mącz* 16b, 301c, 351b, 496a; *RejPos* 200v; *KuczbKat* 305, 310; *CzechRozm* 197v; *KarnNap* A2; *ModrzBaz* 129; MAfz rozmaitych cnot w [...] Eufrazyey świetne przykłady/ powściągliwość w małżeństwie/ nábożeństwo/ iálmuzny/ wzgardę tego świata w wdowstwie/ pokorę/ pracą vřtawiczną/ posłuszeństwo/ y (straż) wielką czyřtości wpánienstwie. *SkarŻyw* 221, 26, [236], 238, 460, 502, 507; *CzechEp* 108; *ReszHoz* 120; *OrzJan* 119; *LatHar* 19, 234, 247; *KořakCath* B3; *WysKaz* X3; Pátrz obyczáiu świeckich powinnych; ktorzy wielkie nábożeństwo/ chęć do zakonu y służby Bożey/ żárzliwość o religią y o chwałę Bożą/ máią zá (szaleństwo). *WujNT* 136; *SkarKaz* 42a; *SkarKazSej* 699b, 700a.

W przeciwstawieniach: »nabożeństwo ... chytróść, łakomstwo (2), majętności rozmnozenie, moc, obłuda, obrazy Boga, okrutność, proznowanie, pycha, rozkosz, zabobony (2), złe używanie« (10): *GliczKsiąż* E8v; zá Fráncífkiem/ nie ták wiele [ludzi] dla nabożeństwa/ ále dla proznowánia bieželi *KrowObr* 135, 94; *RejPos* 200v; *KuczbKat* 310; *CzechRozm* A3v; *SkarJedn* 348; [obaczysz] okrutność y łakomstwo w káćiech: nábożeństwo w pewnych białych głowách *LatHar* 263; *PowodPr* 74; *SkarKazSej* 688b.

I sg w funkcji okolicznika sposobu: »nabożeństwem« (4): Ieruzálem zá trzećim (zturm) [Krzyżowcy] wzyęli [...] ták wielką rádością á nábożeństwem pocźciwie grob Páná Kryřtuřá ozdobili á ochędożyli *BielKron* 178; słowá iego o łádzie Bożym [...] (ją) bárzo ku zbudowánium służące/ y wielkim nábożeństwem [!] piřane. *SkarŻyw* 120. Cf »modlić się nabożeństwem«.

W charakterystycznych połączeniach: nabożeństwa (na)-uczyć (się) (8), pilnować, poznanie ([po kim] poznawać) (3), [komu] przyczynić, przydać (2), przykład, spustoszenie, szkoła, tajemnica (2), ugruntowanie, używać, zaniechać; na pokrzepienie nabożeństwa; do nabożeństwa napominać, skłonny, wieść; dosyć uczynić nabożeństwu, przynależeć, przypisować [co] (3), służyć, szkodzić; obrocić się ku nabożeństwu, sposobniejszy, udać się, nie upominać; nabożeństwo obaczyć [w kim] odkładać, opuścić, przyjmować, przyłączyć, uczcić, umocnić, wznawiać, zachowywać, w sobie zamykać, zjednać [komu]; na nabożeństwo sposobić się, zdobyć się; o nabożeństwo prosić; w nabożeństwo udać się, wprawować się; nabożeństwem jaśnieć, nabywać [co], nagrodzić, [co] otrzymać, popisować się, ruszon, słyńać, sprawować się, stać, ubłagać, ucieszyć, uweselić, wspomagany, zmyślać [co]; być w nabożeństwie, czynić [co], ćwiczyc, dogodzić, [co] fundować, kochać się (3), [co] opuścić, oziębły, przełożony, strzedz się czego, ugruntować, utwierdzić, wprawiony, wychowany, [co] zatrzymawać, zostać (2); [gdzie, w kim] bywa (jest) nabożeństwo (3), [na czym] funduje się (2), ginie (zginęło) (2), [kogo] napadło, nastąpiło, [od kogo] odejdzie (odyjdzie) (2), prozne jest, [do czego] przyszło, zniszczało; Aaronowe nabożeństwo, aniołow (2),

chrześcijanow, czerstwe, człowieka, Jagielowe, konfesyjonistow, kościołow [= wiernych], krolow, ludzkie (ludu, ludzi) (5), mile, naprzedniejsze, Niemcow, Polakow, przystojne, rowne (3), Rzymianow, słabe, tajemne, wielkie (więsze) (18), wszelkie, wszystko (wszystkich) (3), Zacheuszowe.

*Zwroty: »nabożeństwo w sobie czuć« (1): A inżym też Duchownym/ ktore Pan Bog ku części fwey powołał będzie to pożyteczno/ częścią dla tego/ áby też pobożność y nabożeństwo w łobie czuli *KuczKat* 235.*

»[co] wedle nabożeństwa, z nabożeństwa, nabożeństwo czynić (a. uczynić)« (1:1:1): *SkarJedn* 239; inni tego wnim niechwała/ iefliby to z omylnego fwego nábożeńtwá y bez woley Bożey vczynił. *SkarŻyw* 162; Ták Pan Bog y z oney wielkiej przygody wybáwił Iákobá y dom iego/ gdy ony takie śluby [!] y nabożeńtwá czynił. *SkarŻyw* 348.

»mieć (w sobie) (więcej, kształt) nabożeństwo (-a)« [szyk zmienny] (6): *OpecŻyw* 53v; Niemieymy tákowego nabożeńtwá w łobie/ ábyfmy ludzká robotę chwálić mieli *WujJudConf* 51 v; *CzechRozm* 83v; będąc z niewolnice/ z ciála y ze krwi tylko zrodzeni/ máiąc kłształt nabożeńtwá á mocy fię iego záprzawłzy/ [przeciwni chwalce boży] mułzá dofyć czynić przyrodzeniu fwemu *NiemObr* 12; *Haeretycy/ [...]* niemáią práwego nabożeńtwá/ áni łmáku w modlitwie *WujNT* 63, 63.

»w nabożeństwie [kogo] mieć« (1): ileby mogło nawyęcey być/ áby záwłfe w nabożeńtwie ony [dzieci rodzicow] mieli *GliczKsiąż* E3.

»modlić się, prosić nabożeństwem« (1:1): Panna Mariá [...] filnym nábożeńtwem bogu oytztu. modlila fię *OpecŻyw* 163v, 9v.

»nabożeństwo swoje odprawować« (1): *SkarŻyw* 357 cf »nabożeństwo i śluby«.

»okazować, pokazać nabożeństwo; nabożeństwo pokazało się; nabożeństwa pokazanie« [szyk zmienny] (3:1; 1:1): *BielKron* 90v; [licemiernicy] iedno áby byli widziani á dla pychy okázowali nabożeńtwá łwoie. *RejPos* 144, 29v; Modlitwá ieft nieiákie nabożeńtwá pokazanie *KuczKat* 355; *WysKaz* X3; *WujNT* 428.

»ku nabożeństwu, do nabożeństwa pobudzić się (a. wzbudzać itp.); wzbudzać(a. wzniecać) nabożeństwo; ku nabożeństwu, do nabożeństwa, nabożeństwa pobudzenie (a. pobudka itp.); ku nabożeństwu pobudzony« [szyk zmienny] (9:2;2;2;3:5;2): *PatKaz I* 13; *PatKaz III* 133v; Tym pienim kazda iutrznia poczyrna fię, a pobudza prorok ludzie ku nabożeńtwu. *WróbŻółt* ff8v; *WróbŻółt Glab* A4; *KrowObr* 94 [3 r.]; *KuczKat* 370; Obrázy ku nabożeńtwu nas wzbudzáią. *WujJud* 47v marg, 47v, 54v, 186, 205v, Mm7v; *SkarŻyw* A2, 581; *ReszList* 175; *KochWr* 38; vgadzáiąc wżyftkich nabożeńtwu/ á rozlicznych do tego nabożeńtwá pobudek łzukáiąc/ mamy krociuchny ten Zołtarz [...] vczyniony. *LatHar* 507, +4, 77, 136, 263, 512; *SkarKaz* 456b.

»bez nabożeństwa [co] przyjmować« (1): iedni o nie [świętości] máło dbáią/ á drudzy ie bez nabożeńtwá y bez dobrego rozmysłu przyjmuią/ á nie ktorzy też niemi gárdzá. *KarnNap* A2v.

»nabożeństwem [co] sprawić« (1): częgo ręká niemogli/ to słułzbá Bołką y nábożeńtwem/ á czczeniem oney Arki ábo Skrzynie Páńfkiey łpráwili. *SkarŻyw* 502.

»nabożeństwo stroić« = *udawać, że się jest pobożnym* (1): Otożby podobniey X. K. [wyznaje] y wżytkim nam/ ty prawdziwe wyroki fyná Bożego/ y dekretá vpátrowáć/ y onych fię lękáć: [...] á zmyłlonego nabożeńtwá nie ftróić/ áni fię próżná nádźieią cíefzyć. *NiemObr* 115.

»w nabożeństwie śpiewać chwałę« (1): W nabożeństwie/ w radości/ Spiewaymy chwałę/ Pánu wŕzech moźności. *GrabowSet* T3v.

»nabożeństwem zabawiać« (1): Bog przez Moyżelzá y Proroki obietnicámi/ figurámi/ podobieńŕtwy/ y zwierzchnym nábożeńŕtwem zábawiał y przy łobie záttrzymawał lud on Izraélŕki *CzechRozm* 92.

»nabożeństwo, ku nabożeństwu zapalać; nabożeństwem rozpalony (a. zapalony)« (1:1;2): *OpecŻyw* 160v; *PatKaz II* 60; łłowna Modlitwá [...] chuc y vmyłł náłz rozżarza/ á nabożeńŕtwo modłácego łie człłowieká zápala. *KuczbKat* 370, 70.

»żywot wieść, żywota wiedzenie w nabożeństwie« (1:1): dwá krolikowie [...] do kłáŕztorá włtąpili dla ofobliwego żywotá wiedzyenia w nabożeńŕtwie *BielKron* 167v, 166v.

Wyrażenia: »cielesne nabożeństwo« (2): iáłnie łie łwiátu [*Chrystus*] oznáymuie y łáłkę mu łwoię zálca y ofiáruie/ cíelełne nabożeńŕtwo odkłáda: á chce áby go wierni chwálcy iego w duchu/ y w prawdzie chwálili. *CzechRozm* 92, 83v.

»nabożeństwo chrześcijańskie« (5): poczcíwy żywot: y przykłádný miedzy ludźmi w łobie mnożyć/ y nabożeńŕtwo chrześciáńłkie vmocniáć będá *BiałKat* 386; *LatHar* 34, 81; Nabożeńŕtwo Krześciáńłkie iákie łerez połpoliće. *PowodPr* 51 *marg.* Cf »z nabożeństwem chrześcijańskim«.

»nabożeństwo czyste« (4): *KrowObr* 62v; *KuczbKat* 300; Nabożeńŕtwo czyłte [*Religio munda*] y niepokaláne v Bogá y Oycá ło ielł/ Náwiedzác łieroty y wdowy w vćilku ich *WujNT Iac* 1/27 [*Przekłáđ łego łamego łekłtu KrowObr, KuczbKat*], s. 787.

»duch, w duchu nabożeństwa« (1:1): *PatKaz II* 35; w zápálczywołci ducha nabożeńŕtwá/ vmyłłł czterdziełci dni połtu w iednym dole/ ná dziełiáci źemłách/ á ołihi cybulách odpráwić. *SkarŻyw* 472.

»duchowne nabożeństwo« (1): Łácińłkie obrzáđki kołłcielne/ łakże łobre/ y łodomno wíełłłzey łowági y wíełłłzego łerdecźnego á Duchownego nabożeńŕtwá łełne łá *SkarJedn* 385.

»dziwne nabożeństwo« (4): Człwartego łoku pánowánia łwego iuź łiwne nabożeńŕtwo w łobie okázował/ łákieź łpráwiedliwołł *BielKron* 90v; *SkarŻyw* 13, 462. Cf »z łiwnym nabożeństwem«.

»pod figurą, pod postawą, pod postacią, pod zmyłłaniem albo kształtem nabożeństwa; postawa nabożeństwa« (3: 2:1:1;3): *KrowObr* 229v, 230; [król] niechce ćierpieć łych łthorzy ku łkázie kroléłtwá łudzi zwodzą/ pod połthácią nabożeńŕtwá. *BielKron* 212v; *Pietatis praetextu suis rebus consulit*, Pod zmyłłaniem áłbo łtáłtem nábożeńŕtwá miełłzká łobie nábiya. *Mącz* 453d; ło czyniá w łobry obyczáy á pod figurą nabożeńŕtwá. *RejAp* E3, D6, 122v; [grzeszłicy] łokrywáiá ony márne żywoty łwoie/ vkázuiác po łobie połłtáwę nabożeńŕtwá y łoboźności/ á w łercu przedłię dyabeł. *RejPos* 166v, 200v; *WujNT* 31.

»głupie nabożeństwo« (2): Pátrź ło iákiego łzátáńłtwá głupie ich nabożeńŕtwo przyłłł *SkarŻyw* 572. Cf »z głupiego nabożeństwa«.

»gorące nabożeńŕtwo; gorący w nabożeństwie« [*szyk* 9:2] (9;2): *OpecŻyw* 53v; W nabożeńŕtwie łarzo gorący był: á ofobliwá chęć mieł ku łaprzechwalełnieyłżemu Sákrámentu *SkarŻyw* 201, 356, 362; *GrabowSet* A2v; Modłłłty wznáwiáiác gorące nabożeńŕtwo iego/ od dziećinnnych łat/ áź ło chrzłtu iego S. *LatHar* 79, 34, 247. Cf »z gorácego nabożeńłtwá«, »z gorácył nabożeńłtwem«.

»grube [= *powierzchowne*] nabożeństwo« (1): nie dziw to był/ zgadzać fię przodkom náfzy^m/ w onym pozwierzchnim grubym nabożeńftwie/ gdyż rozum y zmyłły człowiecze/ Inádnie ná takie nabożeńftwo przyzwolą ktore/ [...] nie duchownemi niebiefkiami rzeczám/ ále ciełefnymi y ziemfkiami zábawia. *NiemObr* 16.

»niebieskie nabożeństwo« (1): my ktorziłmy fię niebiefkiego nabożeńftwá [*coelesti religione*] náuczyl/ więcey mamy łobie ważyć on rozłádek nayłprawiedliwłzego łędźiego Bogá *ModrzBaz* 68.

»nabożeństwo niepokalane, niepomazane« = *religio immaculata* *Vulg* [*szyk* 3:1] (2:2): Aby pámiętałi [*panowie*]/ iż to ielt nabożeńftwo tzyłte y niepomazáne przed Bogiem y oycem/ náwiedzác śirot y wdowy w vdřęzeniu ich [*bibl. Iac* 1/27] *KrowObr* 62v; Nabożeńftwo czyłte y niepokaláne v Bogá y Oyca to ielt/ śieroty y wdowy w ich vćifkach náwiedzác. *KuczbKat* 300; *RejPosWstaw* [143⁴]; *WujNT Iac* 1/27.

»obłudne nabożeństwo« (2): Oczy żółtawe, zmyłłoną pokorę y obłudne nabożeńftwo vkazuią *GlabGad* N7; *Prot* D4.

»opacne nabożeństwo« (3): Confefsioniftow opácne nabożeńftwo. *WujJud* L15v; *WujJudConf* 107; Opácne nabożeńftwo/ ábo zabobony iákiekol(wiek). *LatHar* 113.

»nabożeńftwa pełen« (1): *SkarJedn* 385 *cf* »duchowne nabożeństwo«.

»pod pokrywką, pod płaszczykiem, pod przykryciem, pod zasłoną nabożeńftwa« (12:2:1:1): *SeklKat* X3v; *OrzList* e4; *CzechRozm* 241; Niektorzi to czynią wilczem práwem: [...] drudzy/ [...] pod zasłoną nabożeńftwá [*religionis praetextu*]/ ná wzor onych ktorzi w Niemcech/ tárgnęli fię ná kościelne máiętności. *ModrzBaz* 142; *CzechEp* 48, 65, 166, 229, 373, 420, 426; [*papieże*] pod pokrywką nabożeńftwá zmyłłone^g/ prawdziwe nabożniki/ y święte páńskie przeládownáli y mordowáli. *NiemObr* 170, 150, 152; *WujNT* 64; *KlonWor* 46.

»prawdziwe, prawe nabożeństwo« (*szyk* 11:3] (10:4): *KrowObr* 94; tám nabożeńftwá prawdziwego niemáłz/ gdzie łą obrázy álbo bálwány. *WujJudConf* 50v, 31, 59v; *RejPosRozpr* b3v [2 r.], c2v; *RejPosWstaw* [21²], [143⁴]; *LatHar* 234; práwe nabożeńftwo nie ná łáme y wierze/ áni ná czytaniu piłmá/ ábo ná łłuchánia [!] kazánia zależy/ ále ná pełnieniu dobrych vczyńkow. *WujNT* 787, 63, 64, Ccccc3v.

»nabożeńftwa, w nabożeńftwie rozmnozenie (*a.* pomnozenie, *a.* przymnozenie); nabożeńftwo pomnażało się« [*szyk* 3:2] (3:1;1): *OpecŻyw* 28; ná niektorych íntrumenćiech/ ku rozmnozeniu nabożeńftwá/ y wdzięcznieyłzemu rozmyślániu rzeczy niebiefkich/ grawał. *SkarŻyw* 507, 309; *LatHar* +2, 234.

»starozakonne nabożeństwo« (1): Może też tu włpomnieć/ [...] ná ono vprzeyme wiernych Bożych łtározakonne nabożeńftwo *LatHar* +4.

»starożytne nabożeństwo« (1): pod figurą tego łtározýtnego nabożeńftwá y połtánowienia twe^g łrodze á rozlicznie przeláduią wierne owieczki twoie. *RejAp* D6.

»szczyre nabożeństwo« (1): Prawdziwe/ łczyre/ á nie pomázáne nabożeńftwo v Bogá y Oycá to ielt/ náwiedzác śirot y wdowy w vćifku ich [*bibl. Iac* 1/27] *RejPosWstaw* [143⁴].

»nabożeństwo święte« [szyk 2:1] (3): Chwałá tobie Pánie IEzu Chryſte/ ktoryś obchodzeniem poświęćania koſcielnego/ piękny przykłąd nabożeńſtwá ſwiętego ludziom zoſtáwić raczył. *LatHar* 538, 190, 467.

»uprzejme nabożeństwo« (2): Schodźi mi ná pokorze/ ſchodźi na ćichoſći/ ſchodźi na ćierpliwoſći/ vprzezymym nabożeńſtwie/ wzgárdźie mizernego ſwiátá tego/ y gorącey twoiey miłóſći. *LatHar* 234, +4.

»(we)wnętrzne nabożeństwo« [szyk 2:1] (3): Słudzy Boży ku bliźnim máią lie ſprawowáć zewnętrznym przykłądnym opcowáním/ ku Bogu wnątrznym nábożeńſtwem/ Sámi w ſobie złego wyſtrzegánim. *Leop* 2. *Cor* 6 *arg*; *BibRadz* I 7a; *SkarJedn* 371.

»wydworne nabożeństwo« (1): Wydworne nabożeńſtwo ábo zabobony. *WujNT* 470 *marg*.

»nabożeństwem (wz)ruszony« [szyk 1:1] (2): *BibRadz* I 111a *marg*; Obaczywłzy cud on mátká/ nabożeńſtwem wzruſzona/ do Syná rzekłá *SkarŻyw* 496.

»zachowanie nabożeństwa« (1): dlá zachowaniá nábożeńſtwá/ męzczyzny w fwe róćie/ a panie teź w fwe chodźily *OpecŻyw* 32.

»zakonne nabożeństwo« (2): zakonne nabożeńſtwo ná poſłuźeńſtwie ſię funduie *SkarŻyw* 202, 202.

»zmyſłone (a. wymyſłone) nabożeństwo; zmyſłanie nabożeńſtwá« [szyk 11:5] (15;1): *WujJudConf* 213v; Bo Antychriſt czyłty bęćdzie dla zmyſłania nabożeńſtwá *nota* włzákże nie tułżę/ áby to pewna byłá. *CzechEp* 415, 48, 57, 65, 164, 166, 325, 426; Tákowi vcźniámi iego być nie mogą. [...] ktorzy zmyſłonym nábożeńſtwem/ przed ludźmi ſię popifuią *NiemObr* 115, 10, 79, 115, 150, 170; Iedni rzeczy doſtáią ſpoſobem táiemnym: [...] Drudzy proſbą, pochlebſtwem, ábo teź zmyſłonym Nábożeńſtwem biorą chleb ludziom omamionym. *KlonWor* **.

»nabożeńſtwa znaki« (1): myſli wiernych bożych/ przez te widome nabożeńſtwá Chreſćiáńſkiego znáki/ [„,] były pobudzone. *LatHar* 81.

»zwierzch(ow)n(i)e (a. pozwierzchowne) nabożeństwo« [szyk 13 : 2] (15): on ſzábát był zwierzchownym tylko nábożeńſtwem/ á nie łámą włápná chwałá Bożá *CzechRozm* 71v, 83v [2 r.], 84, 92; *CzechEp* 38, 48, 325, 333, 373; w ćiemnoſćiách zrodzeni/ [...] od Bogá nie łá oſwieceni/ [...] lubuią y ſmákuią ſobie/ w zwierzchownym pełnym błęćdow/ y zabobonow nabożeńſtwie *NiemObr* 16, 11, 16; Zwierzchnie nabożeńſtwo Zácheuźzowym przykłądem zálećcone. *WujNT* Aaaaaa2, 274 *marg*.

Szeregi: »nabożeństwo a bojaźń boża« (1): Ráćz mi dáć [...] nabożeńſtwo Chreſćiáńſkie goręćłze/ á boiaźń Bożá obfićłżá y gruntownieyſzá, *LatHar* 34. [*Ponadto w połąćzeniách ſzeregowych* 2 r.].

»nabożeństwo i ceremonije« (2): *CzechRozm* 79v; przez mnichy ſwoie ſubtylnie ſię w ludzi wkráćał/ y one ſobie [...] zniewalá: á to zwierzchnim nábożeńſtwem: y wymyſlnemi ceremoniámi *CzechEp* 333.

»nabożeństwo i chęć (poboźna)« [szyk 1:1] (2): *SkarJedn* 382; Pan Bog nabożeńſtwo y chęć poboźná Boleſłáwowe/ cudem wielkim vcźćił *SkarŻyw* 356. [*Ponadto w połąćzeniách ſzeregowych* 2 r.].

»nabożeństwo i chwałá boża« [szyk 3:2] (5): *WujJud* 47v; *RejPosWstaw* 42; *CzechRozm* 241; Oycowie náłzy [...] ofiáry Bogu czynili ná tey gorze. Bo inſze chwały Boże y nabożeńſtwá procz

ofiary/ mogli być w na innych miejscach. *WujNT* 318; *SkarKaz* 580b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r. (w tym: chwala boska 2 r.)*].

»cnota i nabożeństwo« (2:1): *SkarŻyw* 463; tym znacznie więcej postępy w cnotach y nabożeństwie wczynisz/ im lepiej grunty na nie każdego dnia założysz *LatHar* 1, 118.

»nabożeństwo i gorącość serca« (1): Wolno tedy będzie/ o takie nabożeństwo y gorącość serca/ P. Boga prosić. *LatHar* [249].

»nabożeństwo i kochanie« (1): Od te^{go} czasu dał iey Pan Bog wielkie nabożeństwo y kochanie/ w rozmyślaniu męki Panny Maryi. *SkarŻyw* 159.

»miłość (boża a. Pana Boga) i (a) nabożeństwo« [*szyk 3:2*]: (5): *OpecŻyw* 160v [2 r.]; gdzieby ku ftateczney mądrości/ miłość serdeczną pana Boga/ a nabożeństwo przyłączył/ musiał by mieć/ y szczęście/ y Boga obrońcą siebie *Górndworz* Hh6v; *LatHar* 616, Aaa4v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»nabożeństwo i modlitwa« (3): *KrowObr* 117; Tedy się Iákob w więcej nabożeństwo w onym tróchu y w modlitwy wdał *SkarŻyw* 348; *CzechEp* 65. [*Ponadto w Połączyszeregowym 1 r.*].

»nabożeństwo i obyczaj« (1): Kto się Papieżom Rzymskim nabożeństwu/ y obyczajom ich przypatrować wnie/ Inadnie obaczy/ iáko się Bogu sprzeciwiá/ y náden się wynożą. *NiemObr* 152. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nabożeństwo, (i, albo, lub) pobożność (a. zbożność); pobożność z nabożeństwem« [*szyk 4:4*] (7:1): *RejPos* 166v; *KuczbKat* 235; Wielką iest tajemnicá nabożeństwa (albo zbożności) która się objáwiła wciele. *BudNT* Kk3, Kk3; niewinność z wiarą serca dodawá/ Pobożność z nabożeństwem z góry go wołá. *KochMRot* C; *PowodPr* 82; *SkorWinsz* A2v; *SapEpit* A4v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»poczciwość i (a) nabożeństwo« (2): *RejPos* 90; dla tego niewidomym obyczajem iest Boska iftność w Sakramencie: áby poczciwość y nabożeństwo przy ónym Sakramencie była *BialKat* 330.

»pokora, (i (też), a) nabożeństwo« [*szyk 4:2*] (6): Wízytkym pannam wkołzceze [*Maryja*] bila w nabożeństwie [!] wpokorze przelozona *PatKaz III* 122v, 153; *WróbŻółtGlab* A2v; Niechay was nikt nie podchodzi/ (*marg*) wmylnie. (-) chcąc przez pokorę y nabożeństwo ániólów [*in humilitate et religione Angelorum*] *WujNT Col* 2/18, s. 699; A obobliwie mam wielką poćiechę pracy tey moiey/ gdy patrę [...] na pokorę ku P. Bogu y tajemne między ludem pospolitym nabożeństwa. *SkarKaz*) (3v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»nabożeństwo a posłuszeństwo« (1): do lat trzydzieści nic nie wiemy/ iedno te rzeczy/ zátáienie y milczenie/ nabożeństwo á posłuszeństwo Pána náłze^{go}. *SkarKaz* 38b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»post i nabożeństwo« (1): ktorego święty Biskup postem y innym nabożeństwem przyprowiódz/ [...] ochrzcił go y inne z nim ludzie przedniejze *SkarŻyw* 230.

»nabożeństwo i rozmyślanie rzeczy niebieskich (a. męki niewinnej)« (2): *KuczbKat* 250; Wmyśliám té malé książeczki W. K. M. przypisać na znak naniższych słuźb moich/ wiedząc że W. K. M. w nabożeństwie/ y w rozmyślaniu męki niewinnej Pána zbawiciela náłzego kochać sie racysz. *SiebRozmysl* Av.

»nabożeństwo i skrucha« (1): Twarz iey wefołym weyrzeniem y ftáteczną poftawą ták byłą vmiárkowána/ iłz pátrzące do nabożeńftwá y fkruchy nieiákiey wiodłá. *SkarŻyw* 581.

»nabożeństwo i (abo) służba (boża)« [szyk 8:1] (9): *CzechRozm* 83v; náuczył fię naprzod táiemnie wftykiego nabożeńftwá od oycow podánego/ y fłużby Bożey/ y nádzieie po śmierci/ á wzgárdy márnego y docześnie⁸⁰ dobrá. *SkarŻyw* 418, 482; *CzechEp* 361, 367, 416; *WujNT* 64; *SkarKaz* 455a; [Rzymianie] nie z mocy fię fwey y śiły vmocniáią: ále nabożeńftwem y fłużbą Bożą stoią. *SkarKazSej* 688b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r. (w tym: boska 1 r.)].

»sprawa, nabożeństwo« (1): gdyby nie było miłofierdzia Páńfkiego á wiáry náfzey/ tedy żadną fprawą náfzą/ żadnym nabożeńftwem náfzym/ bychmy też y krew fwą wylewáli/ [...] tego nigdi nágrodzić nie możemy *RejPos* 129v.

»nabożeństwo i śluby« [szyk 1:1] (2): Cefarz z pokorą krzyżem leżąc przed grobem/ nabożeńftwo fwoie y śluby odpráwował. *SkarŻyw* 357, 348.

»nabożeństwo i uczciwość« (1): Wnáuce brał prętki pochob [!] [...] wnabożeńftwie y wfelákiey vczciwości/ obyczáiw iefzcze więtfzy/ y Bogu y ludziom bárzo miły zoftáiąc. *SkarŻyw* 459.

»nabożeństwo i uczynki« (3): przez męczeńftwo álbo wylánie krwi dla P. Chríftulá y przez nabożeńftwo/ y przez inŕze dobre vczynki zwiáry pochodzące [...] przywłáfczamy fobie zaftugi ofiáry Páná Chríftulowey *WujJud* 232; *WujJudConf* 106v, 107.

»nabożeństwo albo uczynność« (1): Nie mamy tego przeć/ że duŕze zmárłych ludzi/ nabożeńftwem álbo vczynnością fwych przijációl żywych wfpomagáne bywáią *WujJud* 202. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»nabożeństwo i (abo) ciała (u)martwienie« (2): *SkarŻyw* 462; IÁko fię do fpowiedzi ś. [...] zwykl gotować. [...] Iefli zdrowie znácznie fobie pfluie/ bezmiernym nabożeńftwem/ ábo nieoŕtrożnym ciáłá fwoiego martwieniem. *LatHar* 135.

»wiara, a (abo, i) nabożeństwo« [szyk 3:2] (5): *PatKaz I* 13; Máchomet [...] ktory narodowi fwemu wftykę piękność y Rzeczyoŕpolitey y wiáry ábo nabożeńftwá [et religionis osiendes]/ w orężu vkázował/ wiecznie im winá zábronił *ModrzBaz* 113v, 11v; O Sławni náuką y rozumem/ ále fławnieyfzy wiárą y nabożeńftwem/ trzy mędrcy y krolowie/ [...] przyczynicie fię zá námi wftytkimi do Páná tego *LatHar* 348, 462. [Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.].

»nabożeństwo i zbawienie« (2): Day Boże/ áby Błogofłáwionego Sylweŕtrá twego obchod nam przydał nabożeńftwá/ y zbáwienia. *KrowObr* 163, 168v.

»nabożeństwo a cnotliwe życie« (1): yeŕliby im był yákowá inŕfá koŕztowną bárwę fpráwił złotogłowowá álbo fzarłatowá/ podałby im był wyęcey fnađ drogi ná roŕkoŕz/ niŕ ná nabożeńftwo á cnotliwe žycye. *GliczKŕsiŕż* E8v.

Wyrażenia przyimkowe: »w nabożeńftwie« (9): Wtym pán Iezus zniknął od nich nágle/ á oniŕ zoŕtali w wielkim nábożeⁿftwie *OpecŻyw* 169v; w uyelkym naboženŕthwye roŕzmyŕŕlayąc O yey nachwalebnyeyfzem y nayczyŕfthfzem poczáczyu [św. Augustyn] [...] pyttal panny maryey *PatKaz II* 35; *WujJud* 140.

~ W charakterystycznym połączeniu: w wielkim nabożeńftwie (2).

Szeregi: »w nabożeństwie i w posłuszeństwie« (1): Bom ya zǎwzdy wnabożenŃtwie MieŃkał ba y wpołfunŃtwie [!] *RejKup* t8v.

»w wierze i w nabożeństwie« (1): to poprzyŃŃć [ma]/ pokóy połpolity międy rożerwánemi y różnemi ludźmi w wierze y w nabożeńŃtwie zǎchowywǎć *SarnStat* 117. *Cf* »w nabożeństwie [kogo] mieć«, »w nabożeństwie Ńpiewać chwałę«, »żywot wieŃć w nabożeństwie«. ~

»według, wedle (a. wedla) [czyjego] nabożeńŃstwa« (4:3): *ReszList* 151, 157; Modlitwę ná końcu/ álbo według Ńwięta iey/ albo według nabożeńŃtwǎ twego kłǎŃć y odmieniǎć możeŃz/ wyiętǎ z przefzłego rozdzíeliena. *LatHar* 506, 49, 174 *marg*, 514. *Cf* »wedle nabożeńŃstwa czynić«.

»z nabożeńŃstwa« (22): *OpecŻyw* [170v]; *KromRozm I B*; [Jozyjasz] RozeŃłał liŃty po ZydoŃtwie/ áby dobrowolnie z nabożeńŃtwǎ Ńkłǎdǎli pobor ná oprǎwę koŃciołǎ *BielKron* 90v, 161; *WujJud* 191v; *SkarŻyw* 353, 362, 388; *LatHar* 413; Te Ńwięte niewiǎŃty z wielkiego nabożeńŃtwǎ przypǎtrowǎły Ńię grobowi *WujNT* 293, 8; *SarnStat* 1287.

~ z nabożeńŃstwa czyjego (2): tego tu y duŃznego y ċieleŃnego lekǎrŃtwǎ ludźie bǎrzo ċęŃto vżywǎiǎ/ bo nád vŃtǎwione od koŃciołǎ dni kǎżdy z nabożeńŃtwǎ Ńwego *legem* łobie vŃtǎwia *abŃtinendi* *ReszList* 164; *SkarŻyw* 162.

z nabożeńŃstwa ku komu (1): ony z nabożeńŃtwǎ ku Bogu [dziewictwo] zǎchowǎły *WujNT* 486.

W połǎczeniu szeregowym (1): iǎłmużny dǎwǎć z tego co nam zbywa/ nie tǎk wdzięczno ieŃt Pǎnu Bogu/ [...] iǎko kiedy dǎiemy z tego co nam ieŃt potrzebno/ [...] Abowiem to pochodzi z więŃŃzey miłóŃci/ y z więŃŃzey ċęci y nabożeńŃtwǎ *WujNT* 281.

W przeciwwstawieniu: »z przymuszenia ... z nabożeńŃstwa« (1): wiele Ńię ich iuŃz wdziewictwie z Ńtǎrǎło: cǎłóŃ czyŃŃtego ċiǎłǎ niezprzymuŃzenia/ ále znabożeńŃtwǎ zǎchowuiǎć/ y mǎdroŃci oney vżywǎiǎć *SkarŻyw* 362.

W charakterystycznych połǎczeniach: z nabożeńŃstwa cǎłować [co], nagotować [czego], nawiedzać, postanowion, pożywać [czego], przyjmować [co], przypatrować Ńię [czemu], przywodzić, Ńkłǎdać [co], udać Ńię [na co], ustawiǎć [co], widzieć [kogo], wyznawać winę, zachować [co] (2); z nabożeńŃstwa [co] pochodzi; z nieroztropnego nabożeńŃstwa, z wielkiego.

Wyrazenia: »z głupiego nabożeńŃstwa« (1): Zgłupiego nabożeńŃtwǎ wieŃniacy zǎbić Romuǎłdǎ ċhcieli. *SkarŻyw* 572 *marg*.

»z gorǎcego nabożeńŃstwa« (1): W kazǎniu Ńwym [...] piŃmǎ doktorow S. mǎło przywodził/ [...] z piŃmǎ Ńwiętego á zgorǎcego nabożeńŃtwǎ Ńerdecznego/ wielkie Ńkǎrby [...] wybierał. *SkarŻyw* 312.

»z omylnego nabożeńŃstwa« (1): *SkarŻyw* 162 *cf* »[co] z nabożeńŃstwa uczynić«.

»z przystojnego nabożeńŃstwa« (1): á iŃ Ńie rzeczy BoŃkie/ nienabożnie/ niepowǎżnie/ ále więcey z nałogu/ álbo Ńnać z iǎkiego zwycǎiui/ niŃli z przyŃtoynego nabożeńŃtwǎ Ńprǎwuiǎ. *KarnNap* A2v.

»z nabożeńŃstwa serdecznego« (1): *SkarŻyw* 312 *cf* »z gorǎcego nabożeńŃstwa«.

Szeregi: »nie z nabożeńŃstwa ale z dwornóŃci« (1): [Herod] Ńǎdǎł go [Jezusa] widzietz nie z nǎbożeńŃtwǎ/ ale z dwornóŃci dlǎ nięktoręgo znamienia albo tzuda *OpecŻyw* 121.

»z pobożności i nabożeńŃstwa« (1): ktorzy z pobożności y nabożeńŃtwǎ tey ŃwiǎtoŃci pożywǎiǎ *KuczbKat* 180.

»z nabożeństwa i szczodroblivości« (1): Onác to ieft święta grzeźnicá/ [...] która trzykroć wonne máści/ z nabożeńftwá y fzczodroblivości/ Panu Iezufowi nágotowáá *LatHar* 462. Cf »[co] z nabożeństwa uczynić«. ~

»z nabożeństwem, z nabożeństwem« (71:1): zwoleńcy iego [...] oczekáwali z wielkim nabożeńftwem podarzenia obietzanego *OpecŻyw* 175, 4v, 157v, 160; Przydzye kfiądz z nabożeńftwem vmizga fie pyęknie *RejWiz* 94; *BielKron* 222; *GórnDworz* T3; *HistRzym* 100; *RejPos* 86v, 122, 170v; Niewiáfty/ gdzie ćicho mogli/ kápice iego nożyczkami vrzynáły/ y kráyki one znabożeńftwem chowáły. *SkarŻyw* 545, 140, 311, 318; *ReszList* 160; *ArtKanc* D10v; Szczepan S. z wielkim nabożeńftwem był pogrzebiony *WujNT* 428, 186; *SiebRozmyśl* B2v, D.

~ z nabożeństwem czym [w tym: pron poss (2), G sb (1)] (3): on bofemi nogámi fzedł tą fortką krzyż fwięty niołác ná fwe mieyce/ [...] z wielkim nabożeńftwem ludu pólpolitego *BielKron* 164v; *CzechEp* 133, 235.

W połączeniach szeregowych (3): *OpecŻyw* 31; Syluefter Papieřz/ [...] tę moc dał Biřkupom drugim/ áby zwielką powagá/ nábożeńftwem/ klękáním/ pozdrawiáním/ the wielebná/ y nieflicháná Swiętość/ ząklináli *KrowObr* 86; *LatHar* 208.

W charakterystycznych połączeniach: z nabożeństwem chowác [co] (2), czekać (oczekawać) (2), iść (2), napelńiac, oplakać, ostać się, pisać, pochowác, pogrzebiony, poklęknąć, polewác łzami, pomazać, przyjmowác (przyjąc) (4), przyść, rozebrać [=rozważyć], skłonić myśl [do czego], upadać, uważyc, uwijać [co w co], wrzucić, wyjść, wyrozumiewác, zacząć [co], zaklinać; z niemniejszym nabożenstwem, z wielkim ((na)więtszym) (30), z wszelakim.

Zwroty: »z (wielkim) nabożeństwem czcić, uczczony« [szyk zmienny] (2:1): ktore [Sakramenty św.] Kościół Swięty ząwždy wyfoce łobie ważył/ y z wielkim nabożeńftwem czcił. *KuczbKat* 160, 110; *GrabowSet* O3.

»z nabożeństwem [co] czynić (a. uczynić)« [szyk zmienny] (4): w przeřciéradlo Iezufa wwinęli/ głowkę ij oczy iemu zakryli/ z nábożennftwem [!] to czynili *OpecŻyw* 157v; *MurzHist* T; *SkarŻyw* 184, 471.

»z nabożeństwem modlić się« (2): *OpecŻyw* 2; Co pomniác y rozmyślájąc/ obaczay przy tym/ z iáką zásię pilnością y z iákim nabożeńftwem modlić się mařz. *KuczbKat* 380.

»z nabożeństwem mowić (a. powiadać)« [szyk zmienny] (7): *BierRaj* 22; gdyby iá [modlitwę ś. Augustyna] kto mowił przez trzidzieřci j trzi dni z nabożeńftwem, ze wřitkiego řmutku j vcińnienia [...] będzie wyzwolon *TarDuch* D2v, Ev, E3; *MurzHist* 14; Ian Iáłmuźnik/ [...] rad to [powieřci swiętych] pámiętał/ y řtego fię lepřzył/ y innym z wielkim y gorącym nabożeńftwem powiadał. *SkarŻyw* 97, 130.

»z nabożeństwem msze miewác« (1): źem řłowá Chryřtuřowe powážnie wymawiał/ y z wielkim nabożeńftwem Mřze miewał. To wiefz dobrze. *ReszPrz* 46.

»z (wielkim) nabożeństwem co obchodźić« [szyk zmienny] (2): *KuczbKat* 35; prawdziwy kościół Apořtolřki [...] Krzeřł y Wieczęřą Páńřká/ [...] obchodzi z wielkim nabożeńftwem w wierze á w miłości. *RejPosWstaw* [143⁴]v.

»z (wielkim) nabożeństwem [co] odprawować« (2): to niewiem áby w którym infzym Mieście z więtfzym nabożeńftwem odprawowanó było *ReszHoz* 115; *LatHar* 134.

»ofiarować [co] z nabożeństwem« (1): wziąłfy od Iozefa przerzeczoné ptáki/ téz ie [*matuchna*] offiarowała z nabożeńftwem *OpecŻyw* 26v.

»z nabożeństwem [kogo] prosić« (2): ij przikazali poft za trzy dnij/ aby z wielkim nabożeńftwem lud poſpoliti profil boga wlfchmogącego/ by ijm ráczył wziawitz/ [...] tzo by ftą dziewitzą mieli czynitz. *OpecŻyw* 4; *ReszHoz* 131.

»z nabożeństwem przyjąć (a. przyjmować), przyjmowany« [*szyk zmienny*] (8:2): *OpecŻyw* 31, 178v; tá Swiętość iest iedną z siedmi Kościoła S. Powfzecznego Swiętości/ y z wielkim nabożeńftwem prziyimována być ma. *KuczKat* 230, 110; *BiałKaz* M4v; *KarnNap* A3; *SkarJedn* 296, 319; Przyjął go lud wſzyćiek w Flo- rencyey z wielkim nabożeńftwem: wſzędzie iáko Papieżowi przyklękáiąc/ á przeżegnánie od niego biorąc. *SkarŻyw* 412; *LatHar* 208.

»z nabożeństwem [*ku czemu*] przystępować« (1): ktorých [*napominań*] [...] Káplani/ záwždy wżywać maią [...] y drugie téz vczyć mogli/ wiodąc do tego lud poſpolity/ áby ná potym z więthfzym nabożeńftwem ku prziyimovániu tákowych Swiętości Páńfkich/ [...] przyſtępować/ [...] mógl. *KarnNap* A3.

»z nabożeństwem słuſzać« (3): PAMiętamy [...] ziákiem nabożeńftwem oycowie náſzy od káplánow y inych pobożnych powiádáníá żywotow ſwiętych ſłucháli *SkarŻyw* A2, 545; *LatHar* 82.

»z nabożeństwem służyć« (4): Ciebie ij twégo námilffégo fyna Iezufa/ pilniem żywil/ [...] ij tobim z nábozeńftwe^m flúżył. *OpecŻyw* 185; *PatKaz III* 92v; zá rofkazánim okrutnikow/ ftáło fię ifz rytym obrázom z nabożeńftwem służyć poczęto [*colebantur sculpta*]. *BudBib Sap* 14/16; *SkarŻyw* 184.

»z nabożeństwem ſwięto ſwięcić, poſwięcać [co]« [*szyk zmienny*] (1:1): A przeto yą z wyáthfzym nabozeńftwem dla tych pozythkow yey tho fzwyało fzwyczajycz mamy wczyfłocy *PatKaz I* 3; *BielKron* 97.

»z nabożeństwem zaśpiewać« (1): Mariá: [...] z wielkim nábozeńftwe^m wefele załpiéwala. *OpecŻyw* 186.

Wyrażenia: »z nabożeństwem chrześcijańskim« (1): fkloniłéś do tego wſzyftkę myſł twoię z nabozeńftwe^m Chrześciáńfkim/ ábyś teraz przyjął Páná Chriftuſowe Ciáło prawdziwe *KarnNap* D2.

»z dziwnym nabożeństwem« (1): począł mowić pácierz zwielkiem i dziwnem v wſzyftkich nábozeńftwem *MurzHist* 14.

»z gorącym nabożeństwem« (2): O to fie z wielką żądzą/ z gorącym nabożeńftwe^m/ ij z wielkim placzem modlila *OpecŻyw* 2; *SkarŻyw* 97.

»z prawym nabożeństwem« (2): Modlytwa [...] od ktorey fá wyelkye odpuſti ij grzechow odpuczenie ktoya [*lege: kto ją*] ſprawim nabożeńftwem bądzye mowyl. *BierRaj* 22; *BiałKat* 148v.

»z wiernym nabożeństwem« (1): mieſcá ſwięté ku czći y chwale pánu Bogu zbudováné pobożnym vmyſłem máią być náwiédzáné/ s práwym y wiernym nabożeńftwem. *BiałKat* 148v.

Szeregi: »z bojaźnią i z nabożeństwem« [*szyk 1:1*] (2): A on ochotnie wſzytko czynił/ y flúżył zboiáźnią y znabożeńftwem. *SkarŻyw* 184, 471.

»z pilnością i z nabożeństwem« (2): A tak prawowierny Chrześcijaninie/ [...] przy tej przenaświętżey ofierze częłto y naocznie/ zwłażczá w świętá/ byway/ á oney z pilnością y nabożeńftwem słuchay. *LatHar* 82; *KuczbKat* 380.

»pobożnie i z nabożeństwem« (1): Ty tedy łá przyczyny/ z ktorych ma każdy áby iednę przed się wziąć/ chcieli pobożnie y z nabożeńftwem iáko fynom ludzi świętych przyſtoi záczać Małżeńftwo. *KuczbKat* 255.

»z nabożeństwem i pokorą« (1): [*patryjarcha wzywa Greki, aby*] znabożeńftmem [!] y pokorą w duchu pokoiu y iedności [*postanowienia kościoła*] przyimowali tak iáko winni łá. *SkarJedn* 296. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»z nabożeństwem i posłuszeństwem« (1): [*posłowie ormiańscy*] ze wśelákim nabożeńftwem y posłuszeństwem [*synodalski dekret*] przyięli *SkarJedn* 319.

»z nabożeństwem i uczciwością« [*szyk 1:1*] (2): iáko łie ku niemu [*o sakramencie św.*] lud póspolity przypráwować/ á z iákim ij nabożeńftwem y wczciwością ma przyimować. *KarnNap* A3; *ReszHoz* 131. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]. ~

Iron (1): Kortezyá do Polłki y Fráncę zánofzá. Ieſli dla nabożeńftwá takowego chodźiſz Do Włoch/ do Hiłzpániey/ łam łię bráćie zwodźiſz *KlonWor* 52.

W przén (18) : z winem kto ie [*jajca lisie*] piie, zapaláiągo ku nabożeńftwu do młodey paniey. *FalZioł* IV 14c; Bog [...] ich tym dla ich złości pokárał/ że im ziemię dárowaná y práwá oney ziemié/ y nabożeńftwo ku niey też przywiązáne z garści wydarł: á onych tak po wśzem świećie róſproſzył: chcąc áby łie do zakonu iego [...] od onego zwirzchownego/ docześniego/ náwrócili *CzechRozm* 84v; rozum y zmyłły człowiecze/ łnádnie ná takie nabożeńftwo przyzwólá ktore nie [...] duchownemi niebiełkami rzeczámí/ ále cíelełnymi y ziemłkami zábawia. *NiemObr* 16; Wiemy co zá nabożeńftwo w pierwłzych Chrześcijánách kwitnęło/ y do iákiey wzgárdy rzeczy światá tego/ [...] przychodźili *LatHar* 252; z niego [*duchownego rozmyśłania*] dźiwne rozżarzenie ognia gruntownego nabożeńftwá *LatHar* 663; Krolełtwá gwałty zięły/ y łprołne niecnoty/[...] Bołkiey chwały niepytay/ nabożeńftwu oczy Lupią: Słowna też wiárá w zdártey kiecce kroczy. *RybGęłli* C3.

W połączeniu szeregowym (1): Tám oko łwoie obrácyćie/ [...] gdzie nabożeńftwo/ y náuká/ y Krolełtwó Chryłtułowe kwitnie *SkarJedn* 402.

W przeciwstawieniach: »nabożeńftwo ... pycha (2), żádość zła, złość« (2): *HistRzym* 20v; Co nabożeńftwo zebráło: to pychá róſproſzy *SkarKaz* 352a.

I łg w funkcji okolicznika sposobu: »nabożeńftwem« (1): łpiewálem włzytkim nabożeńftwem łercá mego/ przed świętymi kościámí wáłżymi/ piełni chwały y sławy wáłzey. *SkarŻyw* 120.

W charakterystycznych połączeniach: nabożeńftwo kwitnie (2), zebráło [co]; gruntowne nabożeńftwo, niedoskonále, rozłiczne (2), słabe.

Zwrot: »(mieć) nabożeńftwo w sercu; nabożeńftwo serca« [*szyk zmienny*] (2:1): *HistRzym* 20v; cí Bráćiłzkowie niepobożnie żyiác w próżnowániu nikczemnieiá/ máiác ná to dwoie Co^mpátibilia/ Nábożeńftwo w łercu á Miecze w rękú/ to iełt/ áby y łpiewał y nieprzyiáćiele bił Kościołá świętego *BielSpr* c; *SkarŻyw* 120.

Wyrażenia: »kadzidło nabożeństwa« (3): *HistRzym* 100, 100v; przynioślećmi iákiekolwiek vpominki/ iáko prawdziwemu Bogu/ y práwemu człowiekowi/ [...] Złoto ftátieczney wiáry o tym chwálebnym Sákrámencie/ Mirrhę oczyszczonego przez pokutę fumnienia/ y Kádźidło flábego y niedofkonálego nabożeńtwa mego. *LatHar* 239.

»opaczne nábożeństwo« (1): niektóre [katolickie modlitwy] niepewnemi odpusty drugie opácznym nabożeńftwem/ y infzym drobnieyfzym profzkim nieco fię przykurzyły *LatHar* +5.

»pieszczone nábożeństwo« (1): Piefzczone teź to nabożeńftwo/ y nie z lynowskiego/ ále z naiemniczego fercá pochodzące/ ná ten czás Pánu Bogu tylko fluzyc/ kiedyc ná obfitych poćiechách iego nie fchodźi. *LatHar* 248.

Szeregi: »nabożeństwo a łaskawość« (1): Weźmi kádźidło nabożeńftwa/ á łáfkáwości/ przez ktore będziefz wfpomagał nędzne *HistRzym* 100.

»cnoty (chrześcijańskie) i nábożeństwo« (2): ftárayze fię o fátę godom fluzącą/ cnot rozmaítých y nabożeńftwa rozlicznego. *LatHar* 394, 348.

2. *Zespół obrzędów religijnych ujęty w normy liturgiczne lub zwyczajowe; modlitwa; cultura Vulg; divina JanStat; caerimonia Cn (170)*: Ná obchod świąt wroczyftých ná trábách [kapłani] trąbili/ By fię k nabożeńftwu wzyfscy tym chutniey fpięzly. *BibRadzBaz ktv*, 1c marg; *BielKron* 5v, 30, 88, 234v; *CzechRozm* 97v, 127v; [moskiewscy duchowni] práwie wzytko nabożeńftwo w zabobony obroćili/ náukę Bożą zniřczyli/ twoich wymyflów náfadzáli. *SkarJedn* 377; *Oczko* 27v; *Calag* 161b; *SkarŻyw* 57; *CzechEp* 13, 362; *ActReg* 18; *OrzJan* 99; ten ktory częfto miotełką fpowiedzi świątey/ dom fumnienia fwego vmiátác pocźnie/ niechay łobie tego nabożeńftwa lekce nie waży. *LatHar* 132; Po rozmyślaniu/ vważ napierwey/ iákoć fię powiodło nabożeńftwo. iefli dobrze/ Pánu Bogu podzięku *LatHar* 665, 134 [2 r.], 189, 190, 200 [2 r.], 242 (36); *WujNT* 201, 358, *Hebr* 9/1; fpołobćie zebranie do nabożeńftwa: zgromadźcie ftárce/ zbierzćie pořpołu młodź *PowodPr* 81, 52; *SkarKaz* 209b, 382a, Oooo2va; TRzebá fię záfwiże wárowác nam kota/ Nie vpijác fię áni leć do błotá. Bo ořtrzeźony od fkowronká tego/ Zániecha modlitw nabożeńftwa wźzego. *CzahTr* Lv.

nabożeństwo czyje (27): *ZapMaz II G* 97/90; *RejFig* B; *BielKron* 145v; *SkarJedn* 173; *SkarŻyw* 36, 320, 569; Dofyc to wiedzieć proftrakowi/ iz niezboźnie księža Papięcy w nabożeńftwie fwym/ y fprofnie flowá Bożego vzywáią *CzechEp* 172, 127, 257; *CzechEpPORz* *; *ReszList* 162; *ArtKanc* E5v; *LatHar* +11v, 122, 525; *WujNT* 103, 123; TO téź chcemy: áby dla záfłétego iedného/ [...] ludzie nieprzeftawáli nabożeńftwa fwego *SarnStat* 225, 225; Pogáńftwo vřagáło im [Izraelczykom] mowiac: Záfpięwayćiefz nam ábo zágrayćie co z piofnek nabożeńftwa wáźzego. *PowodPr* 75, 9 [2 r.]; *SkarKaz* 159b, 580b; *SkarKazSej* 685a 688a.

nabożeństwo około czego (1): Przykład ftárania y nażeńftwa Chrześćiáńskiego/ około chowánia y czczenia ćiał y reliquiy świąteych. *WujNT* 60.

nabożeństwo ku komu, (ku) czemu (6): ku temu nachwálebnieyfzemu Sakrámentowi/ y gorzkiey męce twoiey nabożeńftwo *LatHar* 235; rozmaíte tobie nabożeńftwa ku tey niepokaláney Pánnie/ poboźni ludzie náydowáli. *LatHar* 506, +12v, 478 [2 r.], 506.

W połączeniach szeregowych (8): *BibRadz Gen* 1 arg; *RejAp* 185v; *RejPos* 116v; co fię dotkło P. Bogá/ nabożeńftwa/ kościelnych fpraw/ modlitew/ ná wzytko iáko zdrowy dobre baczenie miał.

SkarŻyw 293, 335, 543; *CzechEp* 410; Nakłady ná nabożeństwo/ ná służbę y chwałę Bożą vczynione/ fą vczynki dobre/ y Pánu Bogu wdzięczne *WujNT* 114.

W charakterystycznych połączeniach: nabożeństwa chwycić się, doświadczać, gwałcenie, nie lekceważyć, nie opuścić, potwierdzenie, nie przestawać, szukać, usprawiedliwienie, użyć (używanie) (2), zalecenie, zamieszkać, nie zamilczeć, zamknięcie (2); modlitwy nabożeństwa, opisanie, piosnki, przykład, starodawność; czas do nabożeństwa, pobudka; do nabożeństwa przydać się, serce gotować, sposobić [co], ubierać się [w co]; odrywać [kogo] od nabożeństwa, począć; [czego] ku nabożeństwu nie mieć, należący (2), potrzebny, śpieszyć się; pokusy przeciw nabożeństwu; nabożeństwo ganić, mieć, najdować, obrocić w pośmiech (w zabobony) (2), odjąć [komu], opuścić (opuszczać) (3), pohańbić, prowadzić, [nad co] przedkładać, przekładać, przyjąć, wprawować, wychwalać, wypisować, zachowywać, zalecać; przez nabożeństwo przywłaszczając zasługi; nakłady na nabożeństwo, narzekać, zbierać się, zgodzić się; nabożeństwem trudzić się, przy sobie zatrzymać; na nabożeństwie [co] (s)trawić (2), dobrze zachować się; myśleć o nabożeństwie, nauka, pisać; przy nabożeństwie mieć miejsce, używać języka; w nabożeństwie nie zgadzać się, odprawić ofiary, nie mieć przygany, używać [czego] nie zapominać; nabożeństwo [komu] jest (było) miłe, wdzięczne (2), [czego] pełne jest, (nie) (s)podobało się (podobać się miało itp.) (4), powiodło się, stanie [za co], wślawiło się (2); bezmierne nabożeństwo, dziwne, godne, in(sz)e (inne) (5), jakie (2), każde, krotkie, nieprzystajne, osobliwe, osobne, proste, przedniejsze, przerzeczone, rozmaite (5), wielkie (nawiększe) (2), wszelakie, wszy(s)tko (3), zaczęte, zwykłe (2); nabożeństwo Matki Bożej; nabożeństwo ku gorzkiej męce, ku Pannie Maryjej (Niepokalanej Pannie itp.) (4), ku sakramentowi.

*Zwroty: »bawić się (a. zabawiać (się)) nabożeństwem« [szyk zmienny] (3): báwiąc fię kościelnemi fprawami/ ábo nabożeństwem/ frogą Márśową bronią [księża] báwić fię niemogą. *ModrzBaz* 120v, 93; *LatHar* 130.*

*»nabożeństwem czcić« (1): ábyfmy nieprzeftáynym nabożeństwem czćili zwycięftwá świętych pánienek (ábo y męczenniczek) twoich N. y N. *LatHar* 456.*

*»nabożeństwo czynić (a. uczynić)« (4): gdy [Turcy] nabożeństwo czynią/ vmyią tobie pollednie człęści ciálá/ rámię/ żywot/ ręce/ vfyzy/ nozdrze/ oczy/ włofy y nogi *BielKron* 260, 394v; *WujJudConf* 58; *SkarŻyw* 348.*

*»obrzędy (a. obrządki) nabożeństwa« (2): *KromRozm I* D4v; Ieden vczy być kościół fpokoyny/ w iednéy Wierze/ w iednym krzćie/ w iednákim wyznawániu P. Bogá/ w iednákich obrzãdkách nabożeftwá *BialKat* 126.*

*»nabożeństwo odprawować (a. odprawić (się może)); nabożeństwo sprawowane; nabożeństwa odprawienie (a. odprawowanie)« [szyk zmienny] (9;1;4): odprawiwszy nabożeństwo swoje [...] sędzia z p. podsędkiem w kościele zasiedli miejsca swe *ZapMaz II G* 97/90; *SkarŻyw* 569; *CzechEp* 257, 333; *NiemObr* 23, 160; *ReszList* 141, 162; *ActReg* 17; przy záczęćiu rozmyślánia/ vczynń kroćiuchną prósbę o fortunne y pożyteczne odpráwienie tego nabożeftwá *LatHar* 664, 122, 134, 514, 664.*

*»do nabożeństwa przystępować« (1): ále fię y w tákich [Bóg] nie kocha/ ktorzy tylko z namowy ludzkiej á nie z vprzeymości fercá fwego/ áni z dobrym rozfãdkiem/ áni z żywą wiárą do nabożeftwá przyftępuią. *NiemObr* 15.*

»(s)chodzić (się) (a. przyjść) na nabożeństwo« (3): *BielKron* 66v; *RejPos* 18v; Drogi Sionu (ábo kościołow á mieylc świętych) zołtály w żálobie y płáczu/ iz niemálz ktoby nimi chodził ná nabożeńftwo. *PowodPr* 9,

»nabożeństwu służyć« (1): to nam iáko iákie kácerftwo zádáią/ iz w Sobotę pościem/ [...] ifz Alleluiey niezáwždy śpiewamy: y inne rzeczy lekkie ktore nabożeńftwu łłużą/ á zgody nic nie pfuią. *SkarJedn* 370.

»wymyślać nabożeństwa« [*szyk zmienny*] (2): rozumiał Pan iz łobie miał łwiát wymyflác dziwne ofiáry/ dziwne nabożeńftwá/ dziwne figle ku włáganiu świętego Bołtwá iego *RejPos* 116v; *WujJudConf* 9.

»nabożeństwo wypełnić« (1): Do Ieruzale^m przyłfedwłfy/ nabożeńftwo wypelnili *OpecŻyw* 32.

Wyrażenia: »adwentowe nabożeństwo« (1): Pobudká łamego siebie/ do Adwentowego nabożeńftwá/ z modlitwą złączona. *LatHar* 393.

»nabożeństwo chrześcijańskie« (4): *WujJudConf* 188; *ActReg* 17; *WujNT* 60; mieścá święte/ dárem iákim Bozkim nádáne/ náwiedzác/ [...] rzecz iełt chwálebna/ y z dawná bárzo w nabożeńftwie Chrześciáńfkim zwyczáyna. *SkarKaz* 41a.

»duchowne nabożeństwo« (1): [*Anastazyjus*] fię bárzo dobrze záchował y w domowych połługách/ około kuchniey/ y ogrodu/ y w duchownych nabożeńftwách *SkarŻyw* 74.

»nabożeństwo za dusze« (1): v Rzymian łtárych/ miesiąc Luty włzytek ná tym nabożeńftwie zá dułze trawili. *SkarKaz* 381b.

»nabożeństwo dzienne« (3): W Pierwłzym [*rozdzieleniu*] naydziełz náuki o nabożeńftwie dziennym/ od poránku/ áz do wieczorá/ y do zálnienia z modlitwámi. *LatHar* +12, +++2v, 51.

»heretyckie nabożeństwo« (1): Haeretyckie nabożeńftwá. *WujNT* 135 *margin*.

»książki nabożeństwa« (1): nigdy bez Ewánieliey ábo iákich ksiáżek nabożeńftwá/ y duchownych do cnot S. pobudek/ niešedziál/ áni łtoiál. *SkarŻyw* 371.

»miejsce, kapliczka do nabożeństwa« (1:1): Wnet gdzie mogą/ [*heretycy*] odeymuią Kátholikom kościoły/ [...] y zádneho im mieylcá do ich nabożeńftwá nie zołtáwuią. *SkarKazSej* 685a, 688a.

»potrzebny ku nabożeństwu« (1): LEo wtory [...] łpifał wiele kłiąg potrzebnych kościołowi ku nabożeńftwu. *BielKron* 166v.

»(prze)niezbożne nabożeństwo« = *religio irreligiosa* *Modrz* (2): frodze grzełzą ktorzy to niezbożne nabożeńftwo záchowuią y iego bronią. *WujJudConf* 240v; *ModrzBaz* 62 v.

»rzymskie nabożeństwo« [*szyk 5:3*] (8): *SarnUzn* D8; *CzechEp* 427; będąc nimi iáko iednymi pobudkami wzrułzony/ tym pilnily wgládałem w tę rzecz/ dołwiadczáiąc y łwego nabożeńftwá/ y Rzymłkiego/ z modlitwámi. *CzechEpPORz* ***4v [2 r.]; ná kłztałt/ onego Pogáńłkiego/ Rzymłkiego nabożeńftwá/ máłó nie włzytko Pápiełskie nabożeńftwo vformowáne iełt. *NiemObr* 159, 159; *ReszPrz* A.

»staradawne nabożeństwo« (1): Exemplar antique religionis, Przikłád łtárádawnego nabożeńftwá/ y Boskiey słuźby. *Mqcz* 351b.

»nabożeństwo starowieczne« (1): nie wierz temu/ áby fię tym naboženftwem łtárowiecznym/ ktore iełt znákem Chrześcijáńłkiey pokory/ [...] czći P. Bogu włáčzáłó. *LatHar* 329.

»nabożeństwo szabatne« (1): nie tylko bes Iżábátu/ ále też y bes iných wšyřtkich rzeczy ku nabożeńftwu Iżábátnemu náležących przez długi czás siedzieć mieli Izráelczycy. *CzechRozm* 72.

»nabożeństwo święte« [szyk 4:3] (7): Day nam Boże/ áby pořtu nářnego nabożeńftwo Święte/ y otzyřcienie nam dáło/ y nas przed Máieřtatem thwoim zálećilo, *KrowObr* 168v; *RejPos* 71 [2 r.]; *LatHar* +11v, 250, 508, 514.

»nabożeństwo zakonne« (2): ia to widzę iż ųydowie ųiemię vtráćili: pieczęći im przymierza boże⁸⁰ odięto: nacznia ku nabożeńftwu zakonnemu nie máią *CzechRozm* 85; *SkarKaz* 382a.

Szeregi: »nabożeństwo i chodzenie do stołu bożego« (1): ná tę včźciwą zonę [!] to dopuřcił/ iřz nabożeńftwo řwoie zwykłe y chodzenie do řtołu Bořego opuřciłá. *Skarřyw* 36.

»modlitwy i nabożeństwo« (2): tu mař ořobne modlitwy y rozmáite nabożeńftwá ku tey řwiętey Pánnie. *LatHar* 478, Aaa2v. [*Ponadto w pořczeniach szeregowych* 4 r.].

»nabożeństwo i ofiary« [szyk 2:1] (3): *MiechGlab* 71; *Skarřyw* 348; Tá brzydkořć řpuřtořzenia řpeřniłá řię [...] kiedy odięto ųydom ofiáry y nabożeńftwá ich *WujNT* 103. [*Ponadto w pořczeniach szeregowych* 4 r.].

»nabożeństwo i pieřń« (1): Nabożeńftwo y pieřń nářwięřzey mátki Bořey. *SkarKaz* 580b.

»pořługa i nabożeństwo« (2): Pořciłá/ á řadney pořługi/ y nabożeńftwá Prymy/ Tercyi/ Sexty y innych nieopuřciłá *Skarřyw* 225; *WujNT* 123.

»kościelna (a. boska) pořługa, nabożeństwo« (2): *Mqcz* 351b; gdy kto pokoiu od Pána Bogá dánego/ ná kořcielną řłuřzbę iego/ nabożeńftwo/ karánie ćiála řwego/ ná woynę známiętnořćiami y ćieleřnoáięá nářzú [...] nie vřywa: nářtěpuie řwawola/ y ćiáło/ á rořkolřzy iego opánuię duřzę *Skarřyw* 558. [*Ponadto w pořczeniu szeregowym: pořługa bořa* 1 r.].

»nabożeństwo i sposob modlitwy« (1): A ieliř řię onym to nabożeńftwo/ y ten řpořob modlitwy řpodobá: mořeřz go y ty beřpiecznie/ Kátholiku nabořny/ vřywać. *LatHar* 513.

»sprawa i (abo, jako też) nabożeństwo« [szyk 3:2] (5): Filo ųyd včřony [...] był Krzeřćianom przychylny/ wychwaláiąc ich nabożeńftwo y řpráwę *BielKron* 145v; kářde pokolenie máło řwe miářteczko/ do ktorego řie řchodzili/ ták ná nabożeńftwá/ iáko też y ná ine řpráwy řwoie. *RejPos* 18v; *WujJudConf* 9; *ModrzBaz* 120v; *NiemObr* 16. [*Ponadto w pořczeniach szeregowych* 3 r.].

»řwięta i nabożeństwo« (2): řwiąt ynabożeńftwá [!] gwałceniá ořtátnia pomřtá. *PowodPr* 53 marg, 54.

»zakon bořy i nabożeństwo« (1): Iozue lud on přeřpráwiony/ do woyny przyřráwuiąc: od zakonu Bořego y nabożeńftwá počzál. *Skarřyw* 501.

W przen (1) :

Szereg: »nabożeństwo i pořyřki« (1): [*na Mszale*] wřyřtko přeřnieyřze nabożeńftwo y wřyřtki pořyřki zářiáďly *CzechEp* 276.

3. řzczegółna czeřć, uwielbienie, kult; cultus Cn (32) :

a. Wobec Boga i řwiętych [*ku komu* (19), *komu* [= *ku komu*] (1)] (20) : Nabożeńftwo ku přeřczyřtey dziewicy. *Skarřyw* 458 marg, 459; řkłońže do tego řerce twoie/ Chřeřćijaninie miły/ ábyř řię ná včźciwořć y nabożeńftwo ku tey nářwięřzey Pánniezdořywał [!]. *LatHar* 477.

nabożeństwo czyje (1): *KrowObr* 173v cf »nabożeństwo objawiać«.

W połączeniu szeregowym (1): Czeladko miła pomagay mi nie tylo rádości/ ále y nabożeńftwá y wiary y czći Pánu temu. *SkarKaz* 422a.

W charakterystycznych połączeniach: osobliwe nabożeństwo (3), wielkie (5); nabożeństwo ku przeczystej Dziewicy Matce Bożej (a. Najświętszej Pannie itp.) (8), Pawłowi św., świętym.

Zwroty: »(osobliwe, wielkie) nabożeństwo mieć« [szyk zmienny] (5): Ofobliwe oboie mieli wielkie nabożeńftwo/ ku przeczystey Dziewicy mátcie Bożej. *SkarŻyw* 458, 580 [2 r.]; *LatHar* 510; obywátele [Malty] ofobliwe nabożeńftwo máią ku Páwłowi S. *WujNT* 508.

»nabożeństwo objawiać« (1): Thobie krolewno niebieska ten lud nabożnie śpiewa/ tobie swoie nabożeńftwo obiawia. *KrowObr* 173v.

»[komu] nabożeństwo szczepić« (1): [Dyjana] ku Pánu Bogu y Mátcie Pána nálezgo/ wielkie w dziećięciu nabożeńftwo śzczepiłá przez pięć lat. *SkarŻyw* 458.

Wyrażenia: »nabożeństwo ku (Panu) Bogu« [szyk 6:2] (8): *BibRadz* I 466a marg; áni mieyfce ná ktorem śie rodzimy/[...] áni teź żadne z ludzmi wzięte towarzysztwo/ niemoże być włásniey názwane oyczyzną [!] nálezá/ iáko nabożeńftwo ku Pánu Bogu [religio in Deum immortalem]. *ModrzBaz* 4; *SkarŻyw* 291, 357, 458, 580; nie ládá komu piáć ich [praw] zlecaycie. [...] nie proftym y nieuczonym/ nie złym y podeyrzánym w cnoćie/ nie oziębłym w nabożeńftwie ku Bogu *SkarKazSej* 700a, 679a.

»gorące nabożeństwo« (1): Księgi obiáwienia/ [...] łá y táiemnic/ y mądrości/ y poćiechy/ y vprzeymego á gorącego nabożeńftwá ku Pánu IEzułowi vkrzyżowánemu/ pewnych znáków y potężnych pobudek pełne *LatHar* 288.

»nabożeństwo ku Panu Jezusowi (a. Chrystusowi)« [szyk 1:1] (2): *LatHar* 288; Nie tylko wewnętrzne wiary y miłości ku Pánu Chrištułowi nabożeńftwo/ ále y z wierchnie poślugi/ iáko widzenie/ náśladowánie/ dotykánie/ [...] iefł nam zálecone. *WujNT* 274.

»z nieba dane nabożeństwo« (1): tá świętá z śrzedniego łtánu rodzycow vrodzona/ zmłodości wielkie y zniebá dáne nábożeńftwo ku P. Bogu miałá *SkarŻyw* 580.

»pobudki do nabożeństwa« (1): Pobudki do nabożeńftwá ku Pánnie Máryey. *LatHar* 478 marg.

»uprzejme nabożeństwo« (1): *LatHar* 288 cf »gorące nabożeństwo«.

»wewnętrzne nabożeństwo« (1): *WujNT* 274 cf »nabożeństwo ku Panu Jezusowi«.

Szeregi: »nabożeństwo i pokora« (1): zá nabożeńftwem y pokorą ku Bogu y świętym iego/ [...] trwálá y trwa tá korona. *SkarŻyw* 357.

»religija i nabożeństwo« (1): owoce religiey y nabożeńftwá łwego ku Bogu pokázował. *SkarKazSej* 679a.

b. Wobec przedmiotów kultu religijnego (12) :

nabożeństwo czyje [w tym: pron poss (1), G sb (1)] (2): *WujNT* 39 cf *nabożeństwo do czego*, 274 cf »nabożeństwo ku Naświęszemu Sakramentowi«.

nabożeństwo do czego (1): nabożeńftwo tey niewiáfty do kráiu łzáty P. Iefułowey nie było zabobonem/ ále znákem wielkiey wiary *WujNT* 39.

nabożeństwo ku czemu (10): *SkarJedn* 148; Nabożeńftwo ku kościom świętym/ przyczyną do powłtánia z grzechow. *SkarŻyw* 440 marg; *WujNT* 274; Rzymiánie oni/ łzczęście swoie ktorym

opánowali świat/ nabożeństwu ku bogom onym swoim przypifáli *SkarKazSej* 688b, 383a. *Cf Fraz*a;
»nabożeństwo mieć«; »nabożeństwo ku ciału pańskiemu«.

nabożeństwo przeciw czemu (1): Nabożeństwo przeciw Sákrámentu. *SkarŻyw* 201 *marg.*

W charakterystycznych połączeniach: osobne nabożeństwo (2), *rozmaite, więtsze; nabożeństwo niewiasty; nabożeństwo do kraju szaty; nabożeństwo ku bogom, kościom świętym, [jakim] mieścam, obrazowi, poczęciu Panny Maryjej* (2), *stolicy Rzymkiej, umarłym.*

Fraza: »wzbudza się nabożeństwo« (1): przez takie wkázowanie Bożkiewy obecności/ mieyfca one bywáią poświęcáne: y wzbudza się nabożeństwo w ludziach wiernych ku takowym mieścam. *WujNT* 72.

Zwroti »osobne (więtsze) nabożeństwo mieć [ku czemu]« [szyk zmienny] (3): ona zakonnyca [...] ofobne nabożeństwo myala ku poczęciu panny maryey *PatKaz II* 78, 81v; Miał y nápotym ofobne nabożeństwo ku temu obrázowi *SkarŻyw* 460.

Wyrażenia: »nabożeństwo ku ciału Pańskiemu« (1): Nabożeństwo ku ciału Páńskiemu. *WujNT* 293 *marg.*

»dziwne nabożeństwo« (1): To takie dziwne á gorące nabożeństwo/ ku tey ftolicy Rzymfkiewy tych fześciifet trzydzieści oycow S. pokornych onych y posłufznych *SkarJedn* 148.

»gorące nabożeństwo« (1): *SkarJedn* 148 *cf »dziwne nabożeństwo«.*

»nabożeństwo ku, przeciw (Naświętszemu) Sakramentowi« (1:1): *SkarŻyw* 201; rozmaíte náfze zwierzchnie nabożeństwo ku naświętszemu Sákrámentowi iego/ [...] iefł mu bárzo wdzięczne *WujNT* 274.

»zwierzchnie nabożeństwo« (1): *WujNT* 274 *cf »nabożeństwo ku Sakramentowi«.*

Szereg: »nabożeństwo i miłość« (1): Nie day Boże ofłábieć w nabożeństwie/ y miłości ku vmárłym/ tak dobrze po wfzytkim Chrześcijáństwie y po wfzytki wieki wfundowáney. *SkarKaz* 383a.

4. *Wyznanie, religia; cultus Vulg; religio Modrz, Vulg* (142) : Ewányelia [...] ktorą nápiíal Lukáfz fwięty w xix. kápitulum. Przefiwko wymyfłom fwiecktm [!] około nabożeńftwá. *RejPos* 347v; *CzechRozm* 71v, 81, 108v; *ModrzBaz* 4; *CzechEp* 16, 367; Zá káfka Bożą do tego czału choćiaz w rozności nabożeńftwá/ przedsię/ [...] Polfká náfza w pokoju záchowána była *NiemObr* 20, 4, 8, 12, 91, 159; *WujNT* 76; *SarnStat* 114; Ieroboám [...] wzięwfy Kroleństwo po Sálomonie: obáwiáiac się áby nabożeńftwo w Ieruzálem páńftwá iego nie rozrywáło/ [...] dopuścił y forytował chwałę roznych Bogow. *PowodPr* 40, 47.

nabożeństwo czyje [w tym: *pron poss* (18), *ai* (1), *ai poss* (2), *G sb* (1)] (22): *BielKron* 332; *CzechRozm* 67v; Grekowie/ przez wiele lat fwary przeciw Rzymiánom wfzczynáac/ niechćieli oycowfkiewy nabożeńftwá fwego zámiezfzac. *SkarJedn* 328, 250, 372, 373; *SkarŻyw* 59, 473; *CzechEp* 13, 412; *NiemObr* 5 [2 r.], 11, 76, 150, 161, 165; *WujNT Act* 25/19, 26/5, *Yyyyy4v*; Kiedy Ezdrás Prorok od Krolá Perfkiego był z niewoli wrocony/ do Ieruzálem/ ku náprawie kościoła/ y nabożeńftwá iego/ záftał tám wielkie nieposzfánowanie fwiát *PowodPr* 52, 15.

nabożeństwo ku komu (1): Ten ftary dáb tak wrofl/ á wiátr go żaden nie obálił. bo korzeń iego iefł Chryftus y Káfłani iego/ y nabożeństwo ku Bogu kátholickie. *SkarKazSej* 682a.

W *połączeniach szeregowych* (12): á vyrzyłz człowieká ktorý fie vniołł zá wymyłły ludzkiemí/ [...] wymyłłáiąc łobie nowe wiáry/ nowe wftáwy/ nowe nábożeńłtwa/ niźli iełt wola á rołkazánie Pána tego *RejPos* 29v; *RejPosRozpr* b3v; *CzechRozm* 87v, 92v; kto o nabożeńłtwo/ o dom/ o żywot y o máiętność ludzi łwoich walczy [*qui pro aris et focis proque vita et possessionibus populorum suorum pugnat*]/ ten Rzeczyłpolitey zacną połługę czyni. *ModrzBaz* 104v; *SkarŻyw* 358; *CzechEpPORz* *2v, *4, **2; y bácia to [*cesarz turecki*]/ co więc y między podleýłzého łtanu ludźmi przyiaźń y miłość łamie/ że fie z nim áni w nabożeńłtwie/ áni w obyczáiach/ áni w wierze niezgadzamy. *OrzJan* 7, 89, 103.

W *przeciwstawieniach*: »bałwochwałłstwo (3), bezboźność ... nabożeńłstwo« (4): *CzechEp* 86 marg; rázem wielkim hurmem [*przodkowie nasi*] przeniełłi fie z pogáńłkiego bałwochwałłtwa do Papielkie⁶⁰ rzkomo nabożeńłtwa *NiemObr* 15, 13, 159.

W *charakterystycznych połączeniach*: nabożeńłstwa bronieć, nie mieszkać, nie odmienieć, pilnować (2), pochybieć, nie przyjmować, trzymać się, używać (2), zakazować (2), nie zamieszać, zaniechać, nie zgwałcieć; nabożeńłstwu [*jakiemu*] podobny, przypatrować się, słuźący, nie szkodzić; ku nabożeńłstwu naleźeć, przydawać wiele, wolno pułcieć; odłłczyć się (odłłczony) od nabożeńłstwa (2), uciekać, ustąpieć; przenieść się do [*jakiego*] nabożeńłstwa, wnieść [*co*], zgromadzić; nabożeńłstwo sobie formować, kształtować, odrzucać, opisać, pokazać, prowadzi ć [= kierować], upstrzyć, wygládzić, wymyłłać, wystawić, zachować, zalecieć, zganieć, na nabożeńłstwo przyzwolieć (zezwołieć) (2); o nabożeńłstwo bać się, kęsać się, walczyć; nabożeńłstwem brzydzieć się (2), chelpieć się, kierować, szafować, umocnieć; w nabożeńłstwie lubować sobie (2), najdować się (2), nie zgadzać się (niezgoda) (3), niestateczność, smakować sobie, zgadzać się, zjednoczenie; gadka [= spór] o nabożeńłstwie, mowieć; nabożeńłstwo jest (byłło) [*jak*] podane, postanowione, sprosne; nabożeńłstwo doskonalsze, insze, lepsze, obrzydłłe, osobne, [*komu*] przeciwne, rozne (2), wszystko (5), złe, zwykłłe, żadne; nabożeńłstwo konfesyjonistów, ludzi, ojcowskie (3); błędy nabożeńłstwa, fałłsze, naprawa, obyczaje (zwyczaje) (2), pogodzenie, rozność, straż, wodz, wygládenie; wymysly okołło nabożeńłstwa.

Zwroty: »(być) [*jakiegoł*] nabożeńłstwa« [*szyk zmienny*] (10): Káźdego który fie do przyśięgi bierze/ [...] Pifarz przyśięgłły [...] Pyta ktoregoby był nabożeńłtwa [*qua in Deum sit religione*]. *ModrzBaz* 85v; Dobrzeby y do przednieýłzych Rułkiego nabożeńłtwa Pánow/ vczone połyłać/ á onym ich błędy y niebeśpieczeńłtwo vkázować. *SkarJedn* 381, 377, 381; *SkarŻyw* 452; *StryjKron* 205; *CzechEp* 97, 99; duch Boży zowie obcemi tych włytykch/ ktorzy roznego nabożeńłtwa będąć/ w iednym mieście/ y łąáiedztwie z nimi miełłkali. *NiemObr* 13; *PowodPr* 39.

»nabożeńłstwa żadnego nie mieć« (1): Widząc táł [*na Kanaryjach*] niczemny łud w rozmowie takieź w łprawach/ nágo chodzą/ nabożeńłtwa żadnego niemáiąc/ [..] [*Kolumbus*] pułcił fie od nich. *BielKron* 440v.

»nabożeńłstwa przestrzegać« (1): z kogo Bog więcey kontent/ iełłi nie z tego/ kto nie znáiąc go/ áni mu wiáry obowięzuiąc/ nabożeńłtwa łwego choć złego we włzem przełtrzega *PowodPr* 15.

»przystawać kn nabożeńłstwu; przystanie do nabożeńłstwa« (1:2): A to święte á zbáwienne wytrwánie/ nie dopułłcza nam przyłstawáć ku żadnemu infzemu nabożeńłstwu/ áni teź ku

Rzymfkiemu kościołowi/ który nie wytrwał przy nauce Apoftolſkiej. *RejPosWstaw* [143⁴]; *CzechEpPOrz* *2, **4v.

Wyrażenia: »nabożeństwo chrystyjańskie« [szyk 1:1] (2): gdy ſię przypátrzym piſmom Apoftolſkim/ nic tákowe⁸⁰ nie znajdziemy/ kędyby nabożeństwo Chriſtiáńskie do pewnych czałow przywężzować mieli? *NiemObr* 75; *CzechEp* 88.

»cudze, cudzoziemskie, obce nabożeństwo« (1:1:1): [Aza] po przewracał ołtarze cudzoziemſkiego nabożeńſtwa [peregriſni cultus]/ y bálwany po gorách wyſokich *Leop* 2. *Par* 14/2; Sálomon nábrał w małżeńſtvo ábo w mieſzkánie/ cudzego nabożeńſtwa biálychgłow *PowodPr* 39, 39.

»domowe nabożeństwo« (1): gđzieby było oſobne á domowe nabożeńſtvo/ łácnoby byli od iednego Bogá/ y od iedney wiáry/ y od iednego ołtarzá/ y od iednego kápláńſtwa odſtąpili. *SkarKaz* 40a.

»nabożeństwo greckie« [szyk 2:2] (4): Nabożeńſtvo Greckie ná ten czás było bárzo ſprofne *BielKron* 98; Nlemieſzkayże Chreſciáńinie Nabożeńſtwa Greckiego *SkarJedn* 386, 369, 381.

»izraelskie nabożeństwo« (1): żeby ſie ku żydom przyłáczyć/ [...] tego [poganom] y przedtym niebroniono/ byle ſie tylko byli obrzezáli/ y ná Izráelſkie nabożeńſtvo zezwolili *CzechRozm* 78v.

»jedno nabożeństwo; jednoſć nabożeńſtwa; być jednego nabożeńſtwa« [szyk zmienny] (5;2;1): *CzechEp* 59; Co X. P. vczyńić vſiłuie/ [...] áby ci ktorzy w Polſzcze łá/ iednego nabożeńſtwa [...] ſtárożytnego vżywáli. *NiemObr* 13; X.P. [...] wſzytkich pod iedno nabożeńſtvo/ zámknáć vſiłuie *NiemObr* 14, 13, 174; Nabożeńſtwa iednoſć *SarnStat* 1310; Potrzebá tedy tego náprzod/ áby ſie wſzyłcy do iednegoż nabożeńſtwa y zupelney dufnoſci ſkłonili *PowodPr* 57; *SkarKaz* 39a.

»nabożeństwo katolickie« [szyk 2:1] (3): Y vczyńiłem nie przeciw ktoremu człowiekowi Kátoliki Rzymſkiej/ chociaź ſię błędy kátolickiego tego tám nabożeńſtwa okázowały y zbijály *CzechEp* 6; *SkarKazSej* 682a, 688b.

»ludzie [jakiego] nabożeńſtwa« (1): iáki pień tobie do tey iednoſci záſtępuie: iż ſię [...] ná ludzie tegołz ięzyká y nabożeńſtwa/ oglądáłz. *SkarJedn* 377.

»nabożeństwo mahomeckie« (1): [Turczyn] ołtarze [...] wſzytkim plugáłtwem ſprofánuie? wam pod gárdłem nabożeńſtvo Máhometckie opifze *OrzJan* 19.

»nabożeństwo mojżeszow(ski)e« (2): *SkarŻyw* 534; wſzytko nabożeńſtvo Moyżefzowſkie/ pod załoną/ y pod cíniem/ y pod figurą podáne było *NiemObr* 83.

»nowe [= rzymskokatolickie] nabożeństwo« (1): tedy brácia náłzy nowego nabożeńſtwa widzá/ iż tym piſmem S. ktore známi [!] przyznawáią/ ielſtefmy y oni łámi [...] ták ſciſnieni y wwiázáni *PowodPr* 41.

»papieskie nabożeństwo« [szyk 6:3] (9): Láctáncyus [...] zgánił wſzytko Papielkie nabożeńſtvo. *CzechEp* 86 *marg*, 87, 99, 230, 361, 394; ná kłztałt/ onego Pogáńſkiego/ Rzymſkiego nabożeńſtwa/ máło nie wſzytko Pápielkie nabożeńſtvo vformowáne ielſt. *NiemObr* 159, 15, 174.

»nabożeństwo perskie« (1): bárzo tá rzecz Magi/ ktorzy z ſtárodáwná zawždy idáć po krwi/ ſtroźmi y wodzámi nabożeńſtwa Perſkiego byli/ obrázila *SkarŻyw* 304.

»prawdziwe nabożeństwo« [szyk 3:1] (4): Drudzy záfię áby nie rzeczono że fie odłączyli od prawdziwego nabożeńtwá/ według obyczáyu w dni Páńfkye íchodzą fie ku íspráwám swiętym *RejPosRozpr* c4; *StryjKron* 146; *NiemObr* 71; *SkarKazSej* 688b.

»ruskie nabożeństwo« (3): Artykuły błędow tych/ ktore fię w Rnńkim nabożeńtwie náyduią. *SkarJedn A*v* [*idem* 341], 341, 381.

»nabożeństwo rzymskie« [szyk 5:3] (8): *CzechEp* 10, 14; íełzcze nigdy przedtym/ Wielmożny á Miłościwy Pánie/ nie zdárzyło mi fię ták ínádnie dáć odpowiedi/ ná W. M. [...] namowy/ ku przyftániu moiemu do nabożeńtwá Rzymfkiego *CzechEpPORz* *2, *2v, **1, **4, **4v; *NiemObr* 84.

»sekta nabożeństwa« (1): według napewnieýzey fekty nabożeńtwá [*sectam religionis*] náłzego żyłem Pháryzeufzem. *WujNT Act* 26/5.

»starożytné nabożeństwo« (1): Wiele on [...] mowi y piłze o powfzechney zgodzie w ítárożytnym nabożeńtwie *NiemObr* 8.

»święte nabożeństwo« (1): [*apostołowie*] ku prawdziwemu á swiętemu nabożeńtwu powfzechney wiary [*naród*] przywiedli. *StryjKron* 146.

»nabożeństwo tureckie« (1): O nabożeńtwie Tureckim. TVrcy íednego Bogá wyznawáią być/ ktory íobie rownego niema *BielKron* 260.

»nabożeństwo u świata wzgardzone« (1): chciałem to wfzełáką piłnością W. M. pokázáć: co fię tknie wiary/ wyznánia/ y nabożeńtwá/ ták ítárego Rzymfkiego/ íáko y tego v swiátá wzgárdzonego [!]/ ktore ludzie [...] nowym nazywáią *CzechEpPORz* *2v.

»zakonne nabożeństwo« [szyk 1:1] (2): ktorą [*zapalczywą miłość*] miał żywác według zakonu/ ku zakonnemu nabożeńtwu *CzechRozm* 208; *CzechEp* 365.

»w nabożeńtwie zgodni, zgoda« (1:1): to flufzna [*się*] rzecz widzi/ áby ci wfzyfcy/ ktorzy w íedney Rzeczyfpolitey mieszkáią/ ípolnie dobrá w niey vzywáiąc: áby ci w przednieýfzey rzeczy/ w nabożeńtwie zgodni byli. *NiemObr* 14, 8.

»żydowskie nabożeństwo« [szyk 1:1] (2): [*faryzeusze*] krážyli po ziemi/ po morzu/ chcąc wiele pogánow do nabożeńtwá żydowfkiego/ zgromádzić/ á tym fię Bogu przyfłużyć. *NiemObr* 15; *PowodPr* 52.

Wyrażenia obelż. o wyznaniach przeciwników (7): »nabożeństwo antykrystowe« (1): máiąc iuż táiemnice one Bábilońskie/ ktore ná czele nierządnicé nápiłáne były/ odkryte y wiadome/ nabożeńtwem Antychryftowym [*królowie i ksiązéta*] fię brzydzą *NiemObr* 164.

»fałeszne nabożeństwo« [szyk 2:1] (3): Niechay ítąd Papieźnicy nie tryumfuią/ íz ich Páńftwo/ y władza/ zárázem zá przepowiadánim Ewánieliey nie vftálá: á niechay tego nie bierzą zá obronę íwemu fałeżne^{mv} nabożeńtwu *NiemObr* 165, 11, 165.

»faryzajskie nabożeństwo« (1): *WujJudConf* 229v *cf* »nabożeństwo pogańskie«.

»nabożeństwo pogańskie« [szyk 1:1] (2): *WujJudConf* 229v; Iazwingowie/ íednego z Litwą íęzyká/ [...] y tychże obyczáiw/ y nabożeńtwá Pogańfkiego byli *StryjKron* 205.

»pomieszane nabożeństwo« (1): Rołkazano nam ábyfmy z Bábilonu vciekáli/ to íełt od pomiełzanego nabożeńtwá/ íełli chcemy gniewu Páńfkiego y karánia zbáwieni być. *WujJudConf* 137.

Szeregi: »ták nabożeństwo jako spolne ludzkie obcowanie« (1): z dobrego młodych ludzi ćwiczenia/ ielli nie wewfzytkich rzeczách/ tedy w przednieyfzych/ ták nabożeńftwu/ iáko też fpolnemu ludzkiemu obcowaniu wiele vżytku przychodzi. *ModrzBaz* 4.

»nabożeństwo i obrządek« (1): A ták fię tobie/ Narodzie Rułki/ o twoie nabożeńftwá y obrządki Greckie bać nie nie trzebá *SkarJedn* 373.

»prawa i nabożeństwo« (1): ná pułzczy oney/ ná ktorey lud Izráelłki lat 40. miefzkał: nowe práwá y nowe też nabożeńftwo iest poftánowione *CzechRozm* 172v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»religija abo nabożeństwo« (1): Religia ábo nabożeńftwo [*Żydow*] [...] od zakonu y od Prorokow dálekie iest *GrzegRóżn* K4.

»ustawy i nabożeństwo« (1): Toć iest oná mátká wfzelkiey nietzyfłtości [y] gniewu Bożego/ ktora pánowanie fwoie vmocniłá [...] vftáwami y nabożeńfthwem z rozumu fwego *KrowObr* 241v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»wiara i (a, a(l)bo) nabożeństwo« [*szyk 13 :4*] (17): *BielKron* 330v; kn doftąpieniu obfitfzey łáłki tey Swiętości/ bárzo to wiele pomaga/ iefliby chory świętym Oleiem był pomázan/ [...] dokąd Wiaré y nabożeńftwo może pokázać. *KuczbKat* 230; *RejPosWstaw* 21v; *ModrzBaz* 4, 43v; *SkarŻyw* 59 [2 r.]; *CzechEp* 5, 13 [2 r.], 369, 378; *NiemObr* 17, 82; *OrzJan* 97; Kátholicy trzymáią fię wiary y nabożeńftwá ftárych Chrześciánow/ w chowaniu y czczeniu ich. *WujNT* 60; *SkarKaz* 40a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 8 r.*].

»wyznanie i nabożeństwo« [*szyk 4:2*] (6): *CzechEp* 97; X. K. [...] wyznánie/ y nabożeńftwo náłze/ ták iáko mu fię vpodobáło vpftrzył/ y zálecił *NiemObr* 150, 5 [2 r.], 59; Ich [*heretyków*] nabożeńftwá iáko y wyznánia czártowłkiego Chriřtus nie przyimuie. *WujNT* Yyyyy4v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»nabożeństwo i zwyczaj« (2): áni im oycowłkiego nabożeńftwá y zwjczáiu zákázuiá/ y owfzem rádzá im/ áby przy nim ftali. *SkarJedn* 250, 372.

W przen: O kořciele (2) : ktoremu Vrząd iáki dac [!] máią. Niech będą znáczne zasłngi iego/ ábo z ftrony Rzeczyfpólitey/ ábo z ftrony nabożeńftwá [*vel in rem publicam, vel in religionem*] *ModrzBaz* [41].

Wyrażenie: »w nabożeńftwie przedniejszy« (1): Połpolity fkarb/ on sławny á mądry wielce człowiek IAN LASKI, będąc y w nabożeńftwie y w Rzeczyfpólitey náłzey przednieyfzy [*religionis et reipublicae nostrae princeps*]/ [...] záłóżyć ták rádził *ModrzBaz* 121v.

*** *Dubium* (1) : iakom (...) nabożeńftwie/ kułlá trunku przed fobá máca/ bo widzić dla wielkiego opilftwá nie może. *WerGořc* 235.

Synonimy: 1. bogobojność, pobożność; 2. ceremonije, obrząd; 3. chwála, czczenie, czeřć, pořluga, słuźba; 4. reliija, wiara, »wyznanie wiary«.

Cf **NABOŻNOŚĆ**, NABOŻSTWO, NIENABOŻENSTWO